

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדַּת יָמִים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ בַּהַר תְּשַׁע"ט

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

מדוע מציינים את ל"ג בעומר? סוד וגאולה!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

ל"ג בעומר נקשר במסורת לתנא הפלאי רבי שמעון בר יוחאי, שתמך בגישה שקראה למרוד ברומאים גם לאחר חורבן בית שני, כישלון המרד הגדול, וכשלון מרד התפוצות. ל"ג בעומר נקשר גם למותם של תלמידי רבי עקיבא שתמך בבר כוכבא אולי במלחמה כנגד הרומאים. רבי שמעון המכונה בפי הכל רשב"י, נחשב כאחד מעמודי התווך של תורת הסוד, המרוכזת בעיקר בספר הזוהר הקדוש.

כל המרידות הללו, שנכשלו בזמנם, ניסו להחיות את העצמאות היהודית ולהחזיר לעם ישראל גם את הפן הלאומי. המורדים טענו לא רק כנגד הגזירות על החיים היהודיים כפרטים, הם ראו בעצמאות ערך רוחני, ראשון במעלה, שכדאי וצריך בשבילו לסכן גם את החיים. זאת אע"פ שבפן הפרטי פיקוח נפש דוחה את כל העברות שבתורה (חוץ משלוש). ננסה להאיר נושא זה מכיוון נוסף.

אחד הסודות הראשונים, על פי חז"ל, היה סוד הגאולה שנתן יוסף לאחיו לפני פטירתו. בסוף ספר בראשית מצויים הפסוקים הבאים: "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מָת וְאֱלֹהִים פָּקַד יַפְקֵד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנָי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקַד יַפְקֵד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלַתְּם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה" (בראשית נ' כד-כה). פעמיים חוזר יוסף על הביטוי **פָּקַד יַפְקֵד**. המדרש מייחס לביטוי זה משמעות מיוחדת, וז"ל: "ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת. מלמד שקיבצם כולם בשעת פטירתו, והיה מצוה אותם כאב המצוה את בניו, אמר להם הריני מת עכשיו: ואלהים **פקד** **יפקד** אתכם. כלומר תלה הגאולה **ברבים**, לפי שידע ברוח הקודש שעתיד הקדוש ברוך הוא לדלג על הקץ ולקצרו בשביל צעקתן של רבים, לכך אמר פקד יפקוד אלהים אתכם. ולמה אמר להם בלשון **פקידה**, אלא כך אמר להם, כל מושיע שיעמוד לכם ולא יאמר לכם דברי הישועה בלשון זה אל תאמינו בו, ואם יאמר לכם המושיע בלשון זה, ובלשון כפול תאמינו בו, וכה"א במשה **פקד** **פקדתי** אתכם (שמות ג' טז), וכתיב ויאמן העם וישמעו כי **פקד** ה' (שם ד לא) למה האמינו על ששמעו דברי ישועתם בלשון **פקידה**" (שכל טוב בבבא בראשית פרשת ויחי פרק נ' כד).

צריך להבין! על מה מדובר כאן? על סוד טכני? צופן סודי הידוע רק למעטים? ומה יקרה אם הסוד ידלוג ומישהו לא מוסמך ישתמש בו? עוד צריך עיון מה כוונת המדרש במילים: "כלומר תלה הגאולה **ברבים**", מה משמעותו ומה מקורו בפסוק? אם נסביר שיוסף דיבר בלשון רבים "אתכם", מה הראיה מכך הרי הוא מדבר אל רבים-אל אחיו.

לכן, נציע את ההצעה הבאה. יוסף השתמש דווקא בלשון פקידה כפולה **פָּקַד יַפְקֵד**, כדי ללמדנו שהמטרה של יציאת מצרים, הגאולה הראשונה ובעקבותיה גם הגאולה האחרונה היא גאולה לרבים, כציבור. זה לא מספיק לצאת ממצרים כדי להפסיק להיות עבדים לפרעה. המטרה היא הרבה יותר נעלה. העם שיצא ממצרים יהפוך לציבור עצמאי, שחי במדינה עצמאית על כל סממניה. מדינה שיש לה ממשלה וצבא, משרד החקלאות ומשרד המסחר והתעשייה, משרד האוצר ומשרד החוץ. החידוש הוא שלא רק יחידי סגולה צדיקים יעבדו את הקב"ה כפרטים. המטרה היא להקים חברה עצמאית שמיישמת את תורת האבות "וַאֲבֹרְהֶם הָיוּ יְהִיֶה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם (כמו שהיה אכן ביציאת מצרים) וְנִבְרָכְוּ בּוֹ פֶּלַח גּוֹיֵי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֹתֶיךָ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵיךָ וְאֶת בְּיָתוֹ אֲחֵרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יִקְנֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יִקְנֶה עַל אֲבֹרְהֶם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיךָ" (בראשית פרק י"ח יח-ט). המטרה היא להקים חברה של צדקה וחסד, חברה בה המערכת המשפטית מבטיחה צדק לכל. מדינה שכל שאר המדינות מתפעלות מהישגיה בכל התחומים. **פָּקַד יַפְקֵד** מלשון מפקדים ומפקדים של מפקדים, ברבים. עם, מדינה ולא רק יחידים. יוסף מלמד את אחיו שגאולה שבאה לפתור בעיות של יחידים או מגזרים מסוימים אינה גאולה. רק מי שיבטיח גאולה לרבים, עצמאות מדינית על כל מרכיביה הוא הגואל שנשלח בידי הקב"ה. זו גם הנבואה של יונתן לדוד: "**וְנִפְקְדָתָּ** כִּי יַפְקֵד מוֹשְׁבֶיךָ" (שמו"א כ"א), המלכות היא שלך ואתה תהיה המלך הראשון שיקים מדינה עצמאית לכל העם בארץ ישראל (עיינו גם בחמדת ימים **תולדות תשס"ה**). זה סוד הגאולה לרבים, הסוד שמסר יוסף לאחיו, הסוד בו השתמש משה רבנו, הסוד עליו נלחמו כל המורדים ברומאים (גם אם לטווח הקצר לא הצליחו להשיג את מטרתם) - סודו של רשב"י.

הבה נתפלל כי נזכה לשמור על מדינתנו, מדינת ישראל, המתנה החשובה ביותר שקיבלנו מהקב"ה מזה אלפי שנים. נבין שהמדינה איננה שייכת לקבוצה זו אחרת, היא מדינת העם היהודי המתנהלת בדרך **דְרָךְ יִקְנֶה** של **צְדָקָה וּמִשְׁפָּט** שמתברכים ממנה **פֶּלַח גּוֹיֵי הָאָרֶץ**.

לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט	לעיין הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח	לעיין ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לעיין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
לעיין מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד	לעיין הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לעיין הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לעיין גב' אסתר שמש ע"ה נלביע כ"ב באב תשע"ז	לעיין מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד
לעיין שמואל רוזנהק ז"ל, נלביע ו' באייר תשע"ג לעיין יחזקאל צדיק ז"ל, נלביע י"א באייר תשע"ו לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

עמותה שאספה כספים לטובת משפחת נפטר

'ארץ חמדה גזית' רמת גן / תשרי תשע"ט / תיק מס' 78046

דיינים: הרב יעקב אריאל, הרב אהרון כ"ץ, הרב ציון כהן.

המקרה בקצרה: בעקבות פטירת שני הורים במשפחה והעברת היתומים לאימוץ, הוקם ועד ציבורי למען המשפחה (להלן, הוועד). הוועד ועמותה מסוימת (להלן העמותה) הקימו קרן עבור היתומים. בהקמת הקרן נקבע כי העמותה תתייעץ עם הוועד בכל העברת כספים, וכן יהיה אדם שיבדוק את הוצאות האם המאמצת. התובעים הם חברי הוועד, והנתבעים הם חברי העמותה שאספה את הכסף. לטענת התובעים, בסופו של דבר הועברו כספים לאם המאמצת בלא התייעצות עם הוועד וללא אישור של הבודק מטעם הנתבעת. לפיכך, התובעים חברי הוועד דורשים מהעמותה לשלם מכיסה מאות אלפי ש"ח, כדין שומר שפשע, כיוון שהעבירה את הכספים ללא אישור ואלה בוזבוז באופן בלתי מושכל.

לטענת הנתבעת כעמותה המחזיקה בכספים שנאספו עבור משפחה מסוימת, היא איננה יכולה לסרב כאשר המשפחה מבקשת את הכסף. כמו כן, לטענת הנתבעת היא התייעצה עם אחד מחברי הוועד לפני העברת הכסף, ואף שהוא הסתייג הוא לא התנגד למהלך.

פסק הדין: התביעה נדחית, האגרה תשולם מסכום הקרן שנאספה עבור היתומים.

נימוקים בקצרה:

1. סמכות התובעים לתבוע בשם היתומים

התובעים תובעים מכוח היותם נציגי ציבור שנתמו לצורך המשפחה. לדברי שו"ת הרשב"א (ג, רצד) כשיש גבאי צדקה, אדם פרטי אינו יכול לתבוע את זכות העניים. במקרה זה, הוועדה היתה יוזמה פרטית וחברי הוועד לא הוגדרו כאפוטרופוסים של היתומים, ולכן אין להם זכות תביעה בשם היתומים.

לכאורה, היה מקום לומר שכיוון שאחד מחברי הוועד התובעים הוא רב המקום שבו היו גרים בני הזוג, היתה לו סמכות תביעה כפי שנכתב בשו"ע (יו"ד רנח, ה) שיש סמכות לטובי העיר. אלא שסמכות טובי העיר הוא רק במקרה של גביית כספים בכפייה ולא בנוגע לכספי תרומות מרצון, כפי שהיה במקרה זה. לפיכך, גם לרב היישוב אין סמכות תביעה.

2. סמכות בית הדין לדון בהיעדר תובעים

לאור הקביעה שלתובעים אין סמכות תביעה, עסק בית הדין בשאלה האם הוא יכול לדון בממון יתומים מבלי תובע. זאת, על בסיס סמכותו של כל בית דין למנות אפוטרופוס ליתומים (שו"ע חו"מ רצ, א). כמו כן על בסיס מה שנפסק בפד"ר (ב, עמוד 34, וכן ערעור תשי"ד 36) שאין צורך לתבוע על מנת לדון בהקדשות, משום שבית הדין הוא אחראי לפיקוח על האפוטרופוסים של ההקדשות. אמנם הרמ"א כתב על פי דברי שו"ת הרא"ש (כלל פה, סימנים ה-ו) שסמכות זו מסורה רק לבית הדין הממונה בעיר או לגדולי הדור. אולם, הרשב"א (שו"ת ב, רלד) כתב שאדם שקיבל עליו בקניין את סמכותו של בית הדין, בית הדין יכולים לנדות אותו. מכך ניתן להסיק שהסכמת הנתבע לדיון מעניקה לבית הדין סמכות של בית דין חשוב. ממילא, יש לבית הדין סמכות כיוון שהנתבעת הסכימה לקבל על עצמה את סמכותו, וזאת אף שלתובעים אין מעמד בתביעה זו. לפיכך, למרות שמצד חוק הבוררות התביעה נדחית, בית הדין דן בדברים במישור ההלכתי.

3. האם היתה סמכות לעמותה להעביר כספים?

המחלוקת המהותית שבין הצדדים היא בשאלה האם לגבאי צדקה יש זכות לשנות את ייעוד כספי הצדקה. בעניין זה ישנם שתי מקורות: הגמרא בבבא בתרא (ח ע"ב) כתבה שבני העיר רשאים לשנות את ייעוד הצדקה, ואילו המשנה בשקלים (ב, ה) כתבה ש"מותר העניים – לעניים", ומשמע שלא ניתן לשנות את ייעוד הצדקה.

הרא"ש (בבא בתרא א, כט) הסביר שיש הבדל בין גבייה חד פעמית לצורך מסוים שאותו לא ניתן לשנות, לבין גביית צדקה קבועה שאות יעודה ניתן לשנות. המהרי"ק (ה) והחכמת אדם (קמח, יא) כתבו שהסיבה לכך היא שכשאוספים לעניים מסוימים הם זכו בכסף, ויש בשינוי הייעוד משום גזל.

עקרון זה שעניים זכו בצדקה שנאספה עבורם נפסק גם ברמב"ם (שאלה ופקדון ה, א) שעוסק בדיני שמירה על כסף שאספו לעניים. וכן כתב הט"ז (יו"ד רנו, ס"ק ד), מזה עולה שמגבית שיועדה לצרכי עניים מסוימים נמצאת בבעלות העניים. ולכן יש לקבל את טענתם העקרונית של הנתבעים שהכסף שייך ליתומים ולא היתה סמכות ביד הוועדה להתנות את העברת הכספים באישורה.

4. האם העברת כספים שלא ניתנה באופן מושכל מחייבת את העמותה?

מדברי המהרי"ק (ה) נראה שאם נאספו תרומות עבור קרן לטווח ארוך יש ללכת אחרי אומדן דעת התורמים, ולכן העניים לא זוכים מיד בכל הכסף, ויש ביד הגבאים אפשרות להחליט מה ייעשה בו. אלא שהיעב"ץ (מור וקציעה) חלק עליו, ולדעתו גם במקרה זה העניים זכו, בנוסף, קשה לדעת כמה מהכספים יכולים היו להיחסך אילו היה נעשה בהם שימוש מושכל יותר. כמו כן לעמותה יש תקנון, ובו כתוב שהאחריות מוטלת על הממונים מטעם המשפחה על הקרן. מכל הטעמים האלה יש לפטור את העמותה. למרות זאת בית הדין מתח ביקורת על העמותה שלא ביקרה מספיק את העברות הכספים ואת השימוש המושכל בהם, וקרא לה לבדוק את עצמה ולהפיק לקחים. בית הדין הוסיף שגם התובעים היו צריכים להיות מעורבים יותר כבר בתחילת העברות הכספים.

למעבר לפסק הדין המלא

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלבי"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד			

נשׁו"ת בַּמְרָאָה הַבְּזֵק

טריאסט, איטליה (מתוך ח"ג)
אדר תשנ"ג

Trieste, Italy

מילה לשם גירות לתינוק שאביו יהודי ואמו נכרית ואינה בהליכי גיור

שאלה

כיצד לנהוג במקרה ואבא יהודי מבקש למול בנו מאמא גויה ונראה שהוא מוכן לחנכו בבית-ספר יהודי. בשו"ע רס"ו סעי' יג קצת משמע שכן מלין אותו שלא בשבת!?

תשובה

ישראל שנשא גויה, בנו אינו נימול אף בחול¹, וכל עוד אין האם הגויה בהליכי גיור, אין למול את הבן אף לשם גירות, כי בגירות כזו ברור שלא יהיה בה חינוך יהודי וקבלת עול מצוות².
וראה בתשובתנו בשו"ת "במראה הבזק" חלק א' תשובה עו ובהערה 2 שם. (מצ"ב למטה)

¹ פרישה יו"ד רס"ו ס"ק ל.

² ועיין עוד בשו"ת "זכר יצחק" (סי' ב) ובשו"ת "שרידי אש" (חלק ב' סי' צה); ודלא כר' צבי הירש קלישר המובא בשו"ת ר' עזריאל הילדסהיימר (סי' רכט) ושו"ת "בית יצחק" (חלק אבן העזר סי' כט) שרצו להתיר למולו כדי לקרבו למצוות, והמציאות מוכיחה שכל עוד שהאם גויה, לא יגיע לקיום מצוות.

Quito, Ecuador

קייטו, אקוואדור (מתוך ח"א)
אב, תש"ן

קטן שאביו יהודי ואימו נוצריה (ואינה רוצה להתגייר) – גיורו, קבלתו לבי"ס יהודי והצטרפות האם לשיעורי יהדות לנשים

שאלה

בא לפני זוג צעיר מעירנו עם בקשה ושאלה כדלהלן: האם ניתן לגייר בנם? והנה הפרטים: האבא יהודי לכל דבר, בני בנים של יהודים, האישה נוצרית לכל דבר ואין ברצונה להתגייר, אדרבא, היא "מרגישה בבית" באמונתם, רק שהסכימה לנהל "בית יהודי" למען "שלום בית" וגם לתת לבנם "חינוך יהודי". ובכן האבא שואל אם יש לגייר בנו כדי שיוכל להשתלב בקהילה היהודית ולקבל חינוך לקראת הבר מצווה בעוד עשור שנים.
א. מה להשיב להורים לגבי גיור בנם?
ב. האם לקבל את הילד לשיעורים של הנוער בקהילה בלא גיור?
ג. האם לעודד את האישה להשתתף בשיעורים לנשים הנערכים כאן בכל ראש חודש?

תשובה

גיור איננו מעשה שמטרתו לאפשר שילוב בחיי הקהילה (ועריכת בר מצווה) בלבד, אלא הוא חייב להיות כרוך בקבלת עול מצוות¹. לפיכך, אם המצב בבית המדובר הוא שאין מקיימים בו מצוות בכלל ואין חינוך לכך². אזי אין כל אפשרות בשלב הזה לגיור הילד. משום שלא נראה שיקיים מצוות לאחר מכן, וייתכן שאף יתנגד לכך, אם ילך בדרכה של אימו³. במקרה כזה גם נראה שאין לצרף את הילד לשיעורי הנוער בקהילה, משום שאין לאותה משפחה שום מגמה בכיוון של קיום תורה ומצוות, ואע"פ שכל אנשי הקהילה במצב דומה, מ"מ הדבר יתפרש כהכרה ביהדותו על סמך אביו היהודי, וזה מוביל לנישואי תערובת ולהקלת ראש בכל הענין. ואולם ניתן (ואולי אף רצוי), ללמדו באופן פרטי. לגבי האישה, יש מקום לעודד השתתפותה בשיעור חודשי לנשים, אם יש סיכוי שזה יוביל אותה לחיק היהדות, אבל אם היא מצהירה מראש שאין לה בה עניין, והיא לעצמה נשאת בדתה הנוצרית – אין לצרפה לשיעור, שהרי ייחודו כשיעור לקהילה היהודית.

¹ שו"ע יו"ד, סי' רס"ח, סעיף ג'.

² וזה לא יכול להיות אחרת כשהאב נשוי לאישה נוצריה.

³ ואף בדיעבד יש לדון עפ"י הסוגיה כתובות דף י"א, עמ' א', שהגיור אינו תופס.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
מאיר בן דינה ציפורה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
יוסף (יוסי) בן חנה
שרה בת שולמית
רוחמה רחל בת שושנה
יפה בת רחל יענטע
נחמה צביה בת שושנה בריינא

ניר רפאל בן רחל ברכה
רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב'ה
יאיר מנחם בן יהודית חנה
רפאל ישי בן צפורה פייגא
איילת חן בת שולמית
דוד חיים בן סרח
מאירה בת אסתר
ליליאן בת פורטונה

יהודה בן חיה אסתר
דוד חיים בן רסה Rassa
יוסף בן רחל חלילי
נתנאל בן שרה זהבה
יוסף בן סרח
נעמי בת אסתר
רבקה רינה בת גרונה נתנה
ברכה בת מרים רחל

בתוך שאר חולי עם ישראל